

FACTOR ANALYSIS OF THE EFFECTIVENESS OF REGIONAL PRODUCTION DEVELOPMENT PROCESSES

Zhebka V.

*Candidate of Economic Sciences, Professor,
Professor of the Department of Economics and Law,
National University of Food Technologies
Kiev, (Ukraine)*

Tkachenko O.

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of Economics and Law
National University of Food Technology
Kyiv, (Ukraine)*

Zhebka V.

*Candidate of Technical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor Department of Software Engineering,
State University of Telecommunications
Kyiv, (Ukraine)*

ФАКТОРНИЙ АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕГІОНАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЦТВА

Жебка В.В.

*кандидат економічних наук, професор,
професор кафедри економіки і права,
Національний університет харчових технологій
Київ (Україна)*

Ткаченко О.М.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки і права
Національний університет харчових технологій
Київ (Україна)*

Жебка В.В.

*кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри інженерії програмного забезпечення
Державний університет телекомунікацій
Київ (Україна)*

Abstract

The article explores the agro-industrial complex (AIC) and identifies its main objectives and strategic goals. The necessity of developing a methodology for strategic segmentation of agro-industrial production in the region has been established, the result of which is the division of all economic activity into strategically important homogeneous directions. The role of optimization of needs and distribution of investments by different forms of ownership is defined.

Various methods of estimation of investment attractiveness of the enterprises are analyzed, on the basis of which the integral estimation of use of investments by the enterprises of different ownership forms is based. The study found that most of the investment was used to support the output achieved.

To evaluate the economic efficiency, algorithms for investment attractiveness of enterprises based on cluster analysis methods, ie, methods of multidimensional classification, have been developed.

Assessment of the efficiency of their own activities, management decisions, expenditures of agricultural resources, etc. shows that changes in the required requirements for the enterprise led to the complete cessation of certain types of economic activity.

Анотація

У статті досліджено агропромисловий комплекс (АПК) та визначено його основні задачі та стратегічні цілі. Встановлено необхідність розробки методики стратегічної сегментації агропромислового виробництва регіону, результатом якої є розподіл усієї господарської діяльності на стратегічно важливі однорідні за певними ознаками напрямки. Визначено роль оптимізації потреби і розподілу інвестицій за різними формами власності.

Проаналізовано різноманітні методики оцінювання інвестиційної привабливості підприємств, в основі яких лежить інтегральна оцінка використання інвестицій підприємствами різних форм власності. Під час дослідження встановлено, що більша частина інвестицій використовується на підтримку досягнутих обсягів виробництва.

Для оцінки економічної ефективності розроблено алгоритми інвестиційної привабливості підприємств на основі методів кластерного аналізу, тобто методів багатовимірної класифікації.

Оцінка ефективності власної діяльності, управлінських рішень, витрат аграрних ресурсів тощо свідчить, що зміни у необхідних вимогах до підприємства призвели до повного припинення окремих видів господарської діяльності.

Keywords: efficiency, factor analysis, production, investment activity, management decisions.

Ключові слова: ефективність, факторний аналіз, виробництво, інвестиційна діяльність, управлінські рішення.

Сучасний стан економіки України підвищує вимоги до методів виявлення ролі і визначення кількісної міри впливу окремих виробничих, технологічних, економічних, управлінських та інших факторів впливу на зростання обсягів аграрного виробництва в окремих регіонах. Застосування методів оцінки кількісного аналізу факторів на стан економіки окремих підприємств, галузей і регіонів України має велике практичне значення, особливо в умовах, коли регіони набувають економічної самостійності, підвищується їх значення і вплив на формування показників національної економіки. Відмінності природно-економічних умов ведення сільськогосподарського виробництва та навичок населення породжують необхідність максимально ефективно використовувати регіональні відмінності.

Виробництво, як фактор (елемент) людської діяльності є процесом постійної взаємодії робочої сили та засобів виробництва, який спрямовано на

створення матеріальних благ. При цьому робоча сила і засоби виробництва виступають основними (необхідними) його складниками. За сучасних умов важливим фактором виробництва є інноваційні ресурси, вплив яких переважно проявляється не безпосередньо, а через вихідні фактори та умови, в яких втілено кінцевий результат, або ж через вдосконалення методів управління економікою окремих підприємств різних форм власності та організаційних формувань.

Фактори виробництва мають складну структуру і по різному впливають на результати на регіональному і національному ієрархічних рівнях управління економікою АПК, що об'єктивно зумовлює відмінності у технологіях виробництва продукції.

До цього часу в економічній науці сільське господарство вивчається окремо як суб'єкт управління (тобто враховується вплив державних і недержавних органів на його розвиток) і як об'єкт управління (досліджується ефективність різних організаційних форм виробництва).

АПК вирішує надзвичайно важливі задачі, що мають постійний характер: по-перше, це необхідність забезпечення належного рівня постачання населенню продовольства, по-друге, аграрний сектор є системоутворюючим фактором для території країни. Тому стратегічними цілями агропромислової політики країни в теперішній період є:

- формування ефективного конкурентоспроможного агропромислового виробництва, спрямованого на забезпечення продовольчої безпеки і незалежності країни;
- нарощування експортного потенціалу окремих видів сільськогосподарської продукції і збільшення питомої ваги АПК в економіці країни;
- у соціальній сфері: підвищення рівня життя та забезпечення соціального захисту населення;
- в екологічній сфері: виробництво екологічно чистих продуктів харчування, створення екологічно безпечних умов проживання населення,

існування рослинного і тваринного світу, збереження і відтворення природних ресурсів, дотримання раціонального співвідношення між їх окремими видами.

Серед інших чинників аналізу складників регіонального АПК важливим є вивчення рівнів забезпечення і споживання населенням основних видів продовольчих товарів та платоспроможного попиту.

Прогнозування економічної функції забезпечення суспільних потреб населення здійснюється на основі співвідношення, де основними складниками рівня забезпеченості є:

$$ЗСП = \frac{\sum ВПр}{ПЧН \times H_c},$$

де: $ЗСП$ – забезпечення суспільних потреб населення регіону;

$ВПр$ – виробництво продукції сільського господарства p -го виду;

$ПЧН$ – прогнозована чисельність населення окремих територій;

H_c – норматив споживання (науково обґрунтована норма) з розрахунку на 1 особу.

Розрахунок обсягів споживання основних продуктів харчування щодо фактичної чисельності населення відповідно до раціональних і мінімальних норм споживання, виявив необхідність розробки методики стратегічної сегментації агропромислового виробництва регіону, результатом якої є розподіл усієї господарської діяльності на стратегічно важливі однорідні за певними ознаками напрямки (виробництво м'яса, молока, картоплі тощо). Водночас у більшості випадків стратегічна сегментація не повинна збігатися з поточною ринковою продуктовою сегментацією, що є кон'юнктурним відбитком маркетингових оцінок і умов.

Таким чином, комплексний розвиток територіальної одиниці є, з одного боку, стратегією досягнення головної цілі – створення умов для підвищення рівня та якості життя населення, а з іншого він виступає як самоціль для територіальної організації управління і виробництва.

За ринкових умов важливо знати, якою ціною будуть розв'язані завдання ефективного розвитку економіки окремих підприємств. Враховуючи вимоги,

особливості та умови використання капіталу в аграрному секторі, варто зауважити, що задача оптимізації потреби і розподілу інвестицій за різними формами власності відіграє важливу роль [1, 2].

Аналіз структури капітальних вкладень загальнодержавної і колективної власності виявив тенденцію до їх використання у сфері виробничого призначення. У забезпеченні прогнозованих темпів впровадження досягнень науково-технічного прогресу велике значення для підприємств усіх форм власності має інвестиційна політика. На сучасному етапі політика підтримки або навіть модернізації наявності матеріально-технічної бази себе не виправдовує. Необхідний перехід на такі технологічні системи, в яких висока питома вага використання ресурсів припадає на додатковий приріст агропромислової продукції.

На сучасному етапі в Україні використовуються різноманітні методики оцінювання інвестиційної привабливості підприємств, в основі яких лежить інтегральна оцінка використання інвестицій підприємствами різних форм власності [3,4].

У показниках рівнів технологій відбиті інноваційні досягнення, рівні цін, ефективність основного капіталу тощо. Їх розраховують за формулою:

$$U_T = P_{\Pi} \times R_{\Phi},$$

де U_T – рівень оцінки застосованої технології в будь-якому підприємстві (різних форм власності);

P_{Π} – продуктивність праці (вартість валової продукції на одного середньорічного працівника, грн.);

R_{Φ} – коефіцієнт фондівдачі.

Розрахований фактичний рівень ефективності аграрного виробництва як технолого-економічної системи свідчить про недостатній рівень, через те, що більша частина інвестицій використовуються на підтримку досягнутих обсягів виробництва.

Для оцінки економічної ефективності розроблено алгоритми інвестиційної привабливості підприємств на основі методів кластерного аналізу, тобто методів багатовимірної класифікації.

При цьому еталонні значення формуються на основі найкращих за сукупністю значень (системної оцінки) кожного показника. Показниками в кластерній оцінці підприємства можуть бути як виробничі (розміри посівних площ сільськогосподарських культур, урожайність, продуктивність тварин тощо), так і фінансові (ефективність використання інвестицій, ринкова стійкість, ліквідність, розмір статутного капіталу, обороту підприємств тощо).

Встановлено, що незважаючи на широке застосування методу кластерної класифікації, побудова системи рейтингів дозволяє визначити лише міру(ранг, місце) інвестиційної привабливості окремих підприємств (або, навпаки, інвесторів) і не дає відповіді на питання, як досягти максимальної ефективності сільськогосподарського виробництва в процесах, які є основою для прийняття відповідних управлінських рішень на підприємствах різних форм власності.

Посилення державної регіональної політики передбачає передачу регіонам значної частини управлінських функцій, зокрема виробничого, економічного та науково-технічного розвитку, які, у свою чергу, вимагають обґрунтування чинників їх оптимальної взаємодії. З цією метою використовують економетричні методи і моделі, що є ефективним інструментом дослідження складних соціально-економічних процесів і об'єктів, симулятивні моделі планування виробництва підприємств, які працюють у різних економічних умовах, детерміновані факторні моделі, які відбивають зв'язки між темпом нарощування обсягів виробництва і показниками, що характеризують структуру джерел фінансування, рентабельність виробництва. Водночас актуальною є розробка моделей, які дозволяють визначити допустимі темпи нарощування виробничої діяльності не тільки при збереженні пропорцій фінансових показників, але й за умови можливого зростання ресурсовіддачі (підвищення ефективності використання ресурсів підприємства).

За умови кількісних та якісних змін основних показників економіки гостро стоїть проблема використання виробничих ресурсів і ресурсного потенціалу. Ресурсний потенціал є затратною частиною виробничого потенціалу. Кожний регіон України характеризує різне співвідношення складників виробничого потенціалу, і через це на підприємствах різних форм власності та організаційних формувань слід виробляти таку продукцію, роботи чи послуги, співвідношення яких забезпечить максимально ефективний кінцевий результат [5].

Структура виробничого потенціалу визначає пропорції АПК через забезпечення аграрними ресурсами всіх його сфер. Склад виробничого потенціалу визначає сукупність земельних ресурсів, природних умов, основних і оборотних фондів, трудових ресурсів, інноваційна та інвестиційна діяльність, оптимальне поєднання яких забезпечує можливість функціонування підприємства.

Здійснені дослідження дають можливість зробити висновок про те, що вибір економічної концепції, на основі якої буде розвиватися економіка регіону, істотно залежить від суб'єктивних і об'єктивних факторів вплив яких представлено на рис. 1.

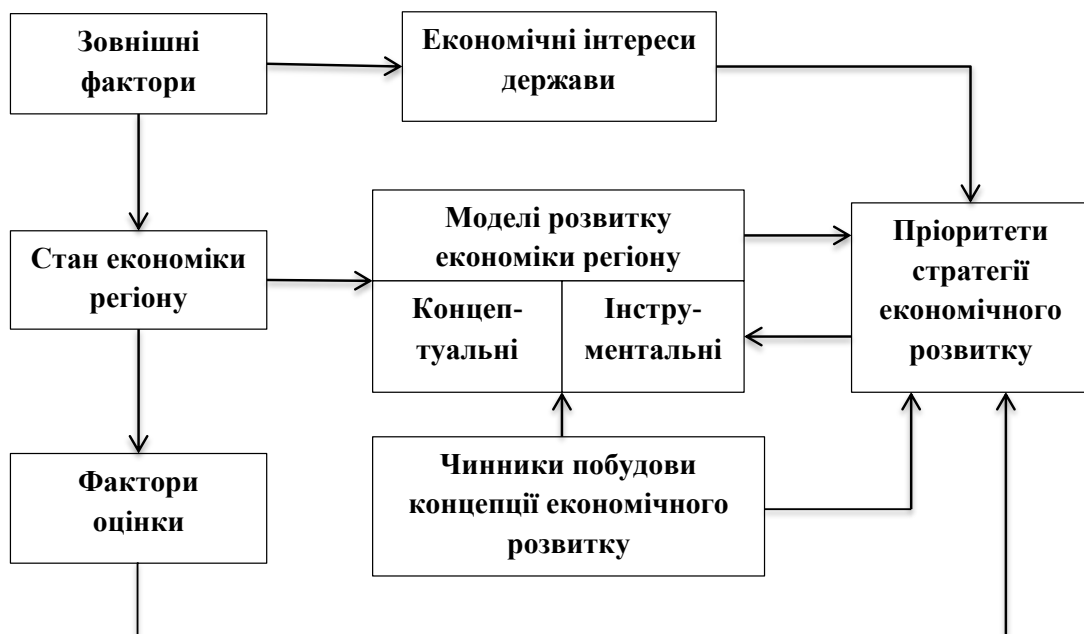

Рис. 1. Вплив факторів на вибір економічної концепції

Поряд із регіональними факторами впливу на вибір концепції розвитку економіки основою дослідження регіональної системи є оцінка початкового стану, для характеристики якого необхідна сукупність параметрів, що включає природні, трудові, фінансові ресурси, соціальні чинники та фактори управління.

В сучасних умовах реформування економіки в регіонах, з наданням їм самостійності і повної відповідальності за прийняті управлінські рішення, суттєво змінилися задачі керівних органів управління на рівні окремих підприємств, районів і регіону в цілому. На будь-якому із наведених рівнів головною задачею є забезпечення системного соціально-економічного розвитку окремої території. Реалізація такої задачі можлива на основі наукового підходу, основою якого є застосування схеми "аналіз ситуації – виявлення проблем – обґрунтування мети, концепції, стратегії розвитку – цільові комплексні програми – господарський механізм управління".

На рівні окремих корпоративних підприємств економіко-математична модель формування виробничої програми в сучасних економічних умовах спрямована на взаємозв'язок даних маркетингових досліджень ринку збуту, рівнів попиту та пропозиції, виробничих можливостей і особливостей підприємства і досягненням поставленої мети. Задачі знаходження оптимального варіанту виробничої програми є проблемою узгодження ринкової потреби в продукції окремого підприємства з виробничими можливостями.

Оцінка ефективності власної діяльності, управлінських рішень, витрат аграрних ресурсів тощо свідчить, що зміни у необхідних вимогах до підприємства призвели до повного припинення окремих видів господарської діяльності (виробництво картоплі, овочів). Насамперед це стосується низького рівня взаємного переміщення і застосування технологій, де основним є визначення пріоритетної ролі прибутку (цін, рівня затрат, обсяг реалізації тощо).

Досягнення вказаних цілей економічного розвитку зумовлює раціональне використання природних ресурсів на основі ресурсозберігаючих технологій,

ефективного використання виробничого потенціалу, реформування інвестиційної та інноваційної політики.

Література:

1. Швець В.Г., Ковтун Н.В. Методичні засади організації статистичного дослідження інвестиційних процесів // Наукові праці НДФІ. – Київ: НДФІ. – 2003. – Випуск 3(22). – С. 185-193.

2. Ковтун Н.В. Використання системного підходу в статистичному дослідженні інвестиційного процесу та інвестиційної діяльності // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: економіка. – Тернопіль: Видавничий відділ ТНПУ. – 2004. – № 17. – С. 230–235.

3. Сергеев И.В., Веретенникова И.И., Яновский В.В. Организация и финансирование инвестиций: Учеб. Пособие. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Финансы и статистика, 2002. – 400 с.

4. Сивелькин В.А., Кузнецова В.Е. Статистическая оценка инвестиционного климата на региональном уровне // Вопросы статистики. – 2003. – № 11. – С. 64–68.

5. Управління регіональним розвитком: проблеми та перспективи: монографія / Н. Л. Гавкалова, Л. Й. Аведян, Г. М. Шумська та ін. ; за заг. ред. докт. екон. наук, професора Гавкалової Н. Л. – Х. : Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2013. – 400 с.